

Владислав КИРЕЙ
(Черкащина)

Гроші – за водою, а спрагли – по воду?

Так звана водна поверхня безлічі річок і річечок, озер, ставків і боліт, штучних водойм, які є на Черкащині, становить лише 6,5 відсотка її території. До того ж і самі водні запаси розподілені нерівномірно, значна частина регіону відчуває дефіцит водних ресурсів. Проблем водозабезпечення всієї області не розв'язує навіть наявність двох водосховищ – Кременчуцького й Канівського. Рівень забезпечення питною водою на душу населення на Черкащині нижчий, ніж в Україні.

Ситуація ускладнюється тим, що вся правобережна частина (а це майже 70 відсотків території області) розташована в межах Українського кристалічного щита, тобто на гранітах, де запаси підземних вод украй малі. Лише там, де протікає Дніпро, складається враження благополуччя. Однак у селах, які під час створення водосховищ перенесли з його заплав у степову зону, де немає навіть струмків, із водою дуже сутужно. Тим паче, що й водогони, побудовані там у п'ятдесятих роках минулого століття, давно стали непридатними.

Зважаючи на значну забрудненість поверхневих вод, на порядку

денному гостро стоїть питання очищення різних виробничих стоків. Воно, однак, десятиліттями не вирішується. За свідченням фахівців, найбільше забруднюють води підприємства різних галузей промисловості, сільського та комунального господарств. Усі вони, за винятком ВАТ «Азот», викидають у водойми виробничі відходи, зовсім не очищені або очищені лише частково, адже очисні споруди багатьох, зокрема підприємств комунальної сфери, давно морально й фізично застаріли та потребують термінової реконструкції.

До того ж через складний рельєф у період сніготанення та дощів відбу-

вається замулення струмків, річок і водосховищ. Наслідок відомий – підтоплення як сільськогосподарських угідь, так і населених пунктів, яке практично щороку завдає значної шкоди, а то й руйнації. Ще одним серйозним джерелом підтоплення території краю є вже згадані Канівське та Кременчуцьке водосховища. В обласному виробничому управлінні меліорації та водного господарства називають обраховані цифри шкоди від водної стихії – 200–230 тисяч гектарів. Потенційно підтоплюваними є, зокрема, 56 населених пунктів. Щороку то тут, то там виникають загрозливі ситуації, які доводиться ліквідувати в авральному порядку.

Першочергові й другорядні: хто кого?

Щороку на захист населених пунктів від шкідливої дії вод та на експлуатацію меліоративних систем виділяють чималі кошти. Однак чи достатньо їх? Яка їхня віддача? Чи вдається наявними засобами вирішувати назрілі питання? З'ясувати це намагалися працівники КРУ під час перевірки.

Ревізори одразу звернули увагу на те, що Черкаське обласне виробниче управління меліорації та водного господарства, яке й покликане виконувати комплекс робіт із запобігання підтопленню, проводить їх тільки в певних населених пунктах, хоча таку потребу гостро відчувають і в інших. Чому? Як пояснив начальник виробничого управління Сергій Пазинич, працівники підрозділів здійснюють ті заходи, на які вистачає коштів. Адже, щоб виконати повноцінні роботи, яких потребує ситуація та передбачає технологія, необхідно

щороку близько ста мільйонів гривень. А їх у достатній кількості не виділяють ані держбюджет, ані місцеві органи влади. Протягом 2007–2009 років для запобігання та ліквідації наслідків шкідливої дії водної стихії в область надійшло 23 мільйони гривень, які цілковито використано в рамках обласної комплексної програми захисту від підтоплення території. Однак цього вкрай мало.

Проте, як з'ясувалося, протягом трьох останніх років до переліку першочергових об'єктів вносили й ті, які взагалі, на думку аудиторів, не є першочерговими, водночас справді аварійні об'єкти не одержували необхідної бюджетної підтримки.

– Так, деяких об'єктів не було в переліку згаданої програми, – зауважує Сергій Феодосійович. – Однак їх вносили до плану робіт на підставі доручень уряду, обласної ради чи облдержадміністрації. Та й узагалі –

де затверджені відповідними органами критерії віднесення тих чи інших робіт до першочергових чи другорядних? Це, на мою думку, потребує глибоких досліджень і фахових обґрунтувань...

А хто заперечує? Проте, як з'ясувалося, такі критерії розроблено ще кілька років тому й затверджено відповідною постановою Кабінету Міністрів України. В цьому документі і йдеться про порядок використання коштів та, зокрема, передбачено першочергове проведення робіт, що захищають від шкідливої дії вод населені пункти й сільськогосподарські угіддя.

Унаслідок шкідливого впливу Кременчуцького водосховища щорічно відбуваються переформування берегів та чимала втрата земельних угідь. Усі пам'ятають, приміром, складну ситуацію, що склалася через

руйнування берега в районі селища Сокирне два роки тому. Руйнівних наслідків удалося уникнути лише завдяки коштам із резервного фонду Кабінету Міністрів України та з обласного бюджету для захисту берега. Та й самі гідротехнічні споруди Кременчуцького водосховища відпрацювали свій ресурс сповна і тепер потребують термінового ремонту. Інакше є небезпека прориву захисних дамб і затоплення багатьох населених пунктів та угідь області.

Тим часом на поліпшення технічного стану та запобігання аваріям на захисних спорудах Кременчуцького водосховища наявних фінансів геть бракує. Тож рік у рік зростає загроза виникнення надзвичайної ситуації, зростає і потреба в коштах для здійснення першочергових заходів.

Один із шлюзів-регуляторів на магістральному каналі річки Золотоношка, споруджений меліораторами для боротьби з підтопленнями

Коли немає системи планування коштів

Може скластися враження, що водне господарство області взагалі сидить на «сухому пайку». Проте це не так. На виконання комплексної програми розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних і осушених угідь та захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії води протягом трьох останніх років спрямовано понад 83 мільйони гривень. Однак, як свідчить аналіз, здійснений аудиторами, одержані кошти розподілялися щонайменше неаціонально.

Впадають в око недосконалість самої нормативно-правової бази та невиконання вимог чинного законодавства, що призводить до маніпуляцій з коштами, призначеними для першочергових заходів. Сприяє цьому насамперед відсутність системи планування потреби в коштах. Окрім того, процедура внесення змін до заходів щодо захисту від шкідливої дії води на законодавчому рівні не регламентовано. Тож обсяг фінансування Державний комітет України з водного господарства (нині – Державне агентство водних ресурсів України) визначав у «ручному режимі». Як результат: тільки протягом 2008 року сума видатків зростає проти запланованої вдвічі.

Понад мільйон двісті тисяч гривень пішло на фінансування робіт на об'єктах водного господарства, щодо яких навіть не було висновків комплексної експертизи. На низці об'єктів така експертиза взагалі не проводилася, хоч ця процедура й передбачена відповідним положенням. Крім того, у грудні 2008 року для невідкладних та аварійних робіт придбали три види механізмів. Однак усі вони марно простояли, адже спеціальних загонів для цього так і не створили.

Привернуло увагу фахівців КРУ й те, що відволікання коштів із державного бюджету на виконання ро-

біт на деяких водних об'єктах не вкладається в поняття «ефективне господарювання». Приміром, позаторік Правобережне міжрайонне управління водного господарства освоїло 373 тисячі гривень на закріплення берега Кременчуцького водосховища в адміністративних межах міста Черкаси (це тоді, коли кошти призначалися на захист сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь). Тепер і неозброєним оком видно, що забезпечити захист берега від шкідливої дії води цей об'єкт неспроможний. Ще 730 тисяч гривень витрачено на очищення ставка в одному із сіл Черкаського району, після чого його передано у довгострокову оренду комерційним структурам. На думку фінансистів, неефективно використано й кошти з державного бюджету на моніторинг на підтопленнях масивах у сумі 110 тисяч гривень, які було спрямовано структурному підрозділу управління, що відповідно до положення про Черкаську гідрогеологічно-меліоративну партію є безпосереднім виконавцем цих функцій.

Тендерний комітет управління не завжди дотримується прозорості процедур під час закупівлі робіт за державні кошти, внаслідок чого вартість послуг безпідставно збільшується, як зростає й споживання електроенергії через застарілість зрошувальних систем. Хоча проблема зрошувального землеробства в області, як визнає й начальник обласного виробничого управління меліорації та водного господарства Сергій Пазинич, є досить актуальною.

Практика найкращих господарств засвідчує: відновлення внутрігосподарських зрошувальних мереж та придбання дощувальної техніки для багатьох сільгоспприємств просто необхідні. Щоправда, для цього потрібні чималі кошти. Проте затрати швидко окупилися б, адже це значно підвищило б урожайність сільськогоспо-

дарських культур, сприяло б розвитку тваринництва та розширенню переробної галузі. Як зауважують у зв'язку з цим аграрники, для стимулювання такого підходу є доцільним на законодавчому рівні передбачити в типових договорах про оренду землі обов'язковий пункт про ефективне використання наявного потенціалу і зрошувальних систем, і поливних земель. Тоді не діятиме принцип «своя рука владика».

Дати 30 березня 1981

30 березня 1981 року в СРСР запровадили так званий літній час, перевівши стрілки на годину вперед. Переходити на літній час рекомендує Європейська економічна комісія ООН.

Традиційно вважається, що це дає змогу економити електроенергію: прокидаючись раніше, люди отримують додаткову світлову годину.

Перший ідею літнього часу в 1784 році запропонував американський політик Бенджамін Франклін, якому належить низка відкриттів у галузі електрики. Проте вплив її у життя 1908 року король Великої Британії Едвард VII, який, не чекаючи рішення парламенту, оголосив про перехід на літній час у власному палаці і його околицях. У Росії вперше перевели стрілки на годинниках у липні 1917-го; від цієї практики відмовилися 1930 року.

Цьогоріч у сусідній Росії літній час переміг остаточно.

Нині перехід на літній час здійснюють у 76 країнах світу. Досі не було прецедентів, щоб якась держава відмовилася від узвичаєного часу, цілком перейшовши на літній. Хіба що Міністерство охорони здоров'я України має намір проаналізувати ситуацію й невдовзі вийти на уряд із власними ініціативами.

Ю. П.